

Magdalena Otwinowska

Japoński miecz - katana

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 26, 353-355

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sobieskiemu wyjeżdżającemu z Wilanowa, jaka wówczas obowiązywała moda, oraz z jakich elementów składało się uzbrojenie husarii. Niektóre z nich przedstawiają postacie historyczne, odgrywające niemałą rolę w życiu politycznym ówczesnej Rzeczypospolitej. Oprócz króla Jana III Sobieskiego z Marysieńką jadących w bogato rzeźbionych saniach jest m.in.: hetman wielki koronny Stanisław Jan Jabłonowski, ambasador Ludwika XIV Markiz de Bethune oraz ambasador cesarski hrabia Waldstein. Należy dodać, że dwie ostatnie figurki na specjalne życzenie zlecniodawcy zostały zrobione na podstawkach z identyfikującymi je napisami: *Marquiz [de] Bethune* oraz *Graf Waldstein*. Trzy przedstawiają dowódcę oraz jeźdźców husarii w pełnym uzbrojeniu, którego poszczególne elementy zostały dokładnie odwzorowane: kirys, karwasz, szyszak kapalinowy, okrągła tarcza, szabla husarska, koncerz, para skrzydeł przymocowanych do siodła oraz kopia z proporcem. Kolejne postacie to: biegnący przed orszakiem królewskim laufrowie z płonącymi kagankami zamocowanymi na długich kijach, hajducy dzierżący pochodnie, polscy magnaci oraz wieśniacy pozdrawiający odjeżdżającą parę królewską.

Magdalena Otwinowska

LITERATURA:

Karpiński M., *Niezwykłe skutki fascynacji obrazem Józefa Brandta*, w: „Spotkania z Zabytkami”, nr 4/2007.

JAPOŃSKI MIECZ – KATANA

Il. 1, Miecz – katana, XVIII-XIX w.

Miecz – katana

Japonia, XVIII-XIX wiek

W zbiorach od 1988

Wymiary dł. całkowita 875 mm; dł. głowni 634 mm; szer. głowni: 33 mm

MNKi/B/585

W skład okazałej kolekcji Militariów Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach oprócz broni europejskiej wchodzi również grupa eksponatów stanowiących przykład uzbrojenia blisko- i dalekowschodniego, takich jak broń perska, hinduska, turecka czy japońska.

Z tej ostatniej grupy pochodzi katana, jeden z najważniejszych mieczy. Nazwa ta występowała w starych japońskich kronikach. Te najstarsze miecze posiadały jedno- lub obosieczne główne, z nich wytworzył się miecz tachi zawieszany u pasa brzuścem w dół, z czasem stał on się mieczem ceremonialnym, a jego orężną funkcję przejęła katana, podobna w kształcie, lecz krótsza, mniej krzywa, inaczej oprawiona i noszona za pasem brzuścem głowni do góry.

Miecz był symbolem wszelkich cnot, cieszył się w Japonii wielkim szacunkiem. Główne mieczy i noży wykonywano tam ze znakomitej stali, dzięki temu odznaczały się niezwykle twardością i sprężystością, otaczano je zawsze wielką estymą, w rodzinach przekazywano je z pokolenia na pokolenie, dlatego mimo wysokich cen były trudne do kupienia. Z czasem tylko wymieniano w nich rękojeści i pochwy. Rękojeść miecza składała się z długiego, drewnianego trzonka obciągniętego rybią skórą o ziarnistej powierzchni (rai, rekina) i oplecionego jedwabną taśmą. Okucia rękojeści i jelec (głowica – kashira, skuwka na jelec – fushi, metalowe ozdoby trzonu – menuki, jelec tarczowy – tsuba) były zdobione różnymi technikami, m.in. inkrustowane stopem złota i miedzi, tzw. shakudo.

Pochwy katan na ogół wykonywano z lekkiego drewna hanoki, pokrytego symboliczną ornamentyką lub rodowym znakiem posiadacza, które malowano przeważnie czarną lub ciemnobrązową laką, posiadały specjalny schowek na nożyk – kogonata oraz na szpilę – kogai, a specjalne ucho przeznaczone było do przewlekania sznura mocującego broń przy pasie, czasami występował także haczyk zapobiegający wysunięciu się miecza pochwy.

Katany do użytku orężnego zdobione były skromnie, dopiero od 2. poł. XIX wieku egzemplarze przeznaczone na eksport oprawiano w kość słoniową pokrytą ornamentem reliefowym. Katana wraz z krótszym od niej mieczem – wakizashi stanowiła komplet, który zwał się daisho i był podstawowym uzbrojeniem samuraja. Możliwość noszenia dwóch mieczy była jego przywilejem, inne klasy mogły nosić tylko jeden miecz. Dłuższy – dai służył jako podstawowa broń w walce, krótszy – sho był bronią dodatkową.

Zwyczaj nakazywał, by wchodząc do czyjś domu, zostawić dai przy drzwiach, a sho po prawej ręce gospodarza domu, w ten sposób okazywano mu szacunek i zaufanie. W domu miecz samuraja przechowywany był na specjalnym stelażu w pozycji leżącej, natomiast w podróży chroniono go futerałem. Prezentowaniu i podziwianiu miecza poświęcony był specjalny rytuał – tak jak i wzywaniu nieprzyjaciela do walki.

Prezentowana katana ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach posiada drewniany trzon rękojeści obciągnięty skórą rekina i jedwabnym zielonym opłotem. Jedno mekugiana (kołek mocujący trzpień głowni w rękojeści). Menuki mosiężne, złożone, w kształcie kwiatów. Tsuba żelazne, nabijane mosiądzem z postaciami ludzkimi na tle przyrody. Fushi i kashira żelazne, nabijane w motyw lejących w deszczu gęsi. Habaki (klinowaty kołnierz osadzony na początku głowni od strony ostrza, służący do tego, by głownia nie poruszała się bezwładnie w pochwie) mosiężne. Głownia o przekroju ośmiobocznym, lekko krzywa, jednosieczna. Pochwa drewniana, pokryta laką, z uchwytem na sznur z rogowym trzewikiem.

Ekspонат był prezentowany na wystawie *Najcenniejsze zabytki Muzeum Narodowego w Kielcach* oraz na stałej wystawie *Dawne uzbrojenie europejskie i wschodnie*.

LITERATURA:

Latour de R., Główna J., *Waffen aus vier Jahrhunderten. Europäische und orientalische Waffen aus der Sammlung des Nationalmuseums Kielce. Broń europejska i wschodnia ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach* (Katalog wystawy), Höxter 1999.

Kwaśniewicz W., *Leksykon broni białej i miotającej*, Warszawa 2003.

KRONIKA TADEUSZA SZYMONA WŁOSZKA

Kronika z lat 1914-1916, 1919

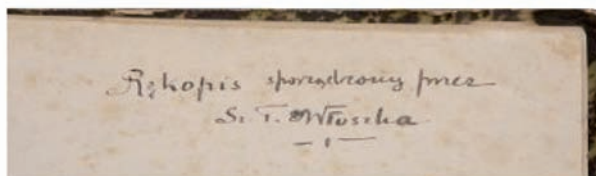
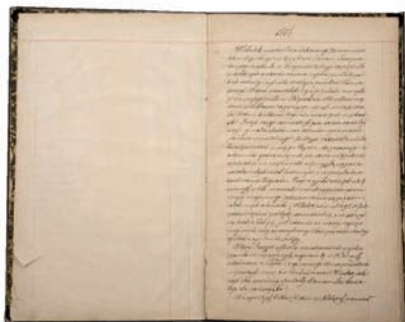
Tadeusz Szymon Włoszek

W zbiorach od 1919

Wymiary 32 x 20 cm, s. 54

MNKi/H/1046

W zbiorach Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach znajduje się niezwykle cenny dla kieleckich muzealników zbiór pamiątek po Tadeuszu Szymonie Włoszku, wśród których szczególną wartość prezentuje spisana przez kustosa *Kronika z lat 1914-1916, 1919*.

Il.1, Karty z Kroniki T. Sz. Włoszka.